

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ ЯК ОБ'ЄКТИВНА СКЛАДОВА ЧИННИКІВ СТРЕСОСТІЙКОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ ІЗ ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

**Кучма Т. В.**

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка  
tkucma71@gmail.com*

Відомо, що батьки дітей з психофізичними порушеннями піддаються одночасному впливу психологічних, соціально-економічних, правових, освітніх, комунікативних та інших життєвих проблем, а тому вважаються однією із найуразливіших категорій людей щодо розвитку стресових переживань і виникнення на цьому фоні кризи сімейних стосунків.

Розкриттям даної проблематики займаються вчені М. С. Голубєва, Н. А. Ковалевська, В. М. Корольчук, І. О. Куваєва, Г. В. Кукуруза, І. І. Мамайчук, О. М. Мастюкова, С. М. Моїсеєва, А. Г. Московкіна, К. О. Островська, Є. О. Савіна, Т. В. Скрипник, Є. О. Стешенко, В. В. Тарасун, В. В. Шевчук, В. В. Юртайкін та ін.

Особистий досвід роботи в якості керівника інклюзивно-ресурсного центру показує, що після проведеного комплексного обстеження командою спеціалістів та у випадку підтвердження побоювань батьків про наявність особливих освітніх потреб дитини деяким сім'ям нерідко складно швидко адаптуватися до пов'язаних з цим нових умов функціонування, а саме: до необхідності активного включення в тривалий процес психолого-педагогічної чи фізичної реабілітації та, відповідно, пов'язаних з цим потреб зміни звичного режиму дня і відпочинку; до свідомого перегляду цінностей, життєвих орієнтирів. Ситуація ускладнюється у випадку відсутності належної, як мінімум, психологічної підтримки з боку членів родини та друзів, у разі чого сім'я залишається сам на сам зі своїми переживаннями та об'єктивними проблемами, певним чином соціально ізолюється, знаходиться в стані тривалого психоемоційного напруження і фізичної втоми по догляду за особливою дитиною.

Відомо, що процес адаптації людини до будь-яких складних життєвих умов завжди має індивідуальне забарвлення і її стресостійкість залежить від низки чинників, серед яких найважливішу роль відіграє власний психологічний стан та внутрішні адаптаційні ресурси. У випадку батьків, що виховують дитину з психофізичними порушеннями, сюди відносяться тип вищої нервової системи, любов та емпатійність до хворої дитини, рівень батьківської особистісної тривожності, характер їхнього світосприйняття і оцінювання ситуації (оптимістичне / песимістичне), рівень інтелектуального розвитку і самосвідомості батьків, що визначають ступінь критичної оцінки проблеми, адекватного відношення до неї, сформовані ціннісні сімейні орієнтації і соціокультурна спрямованість тощо. Має сенс і те, чи знаходять батьки час для особистісного розвитку і самоактуалізації, на хобі, що створює умови для психологічного розвантаження, емоційної розрядки, чи ж вони повністю

присвячують себе догляду за дитиною з психофізичними порушеннями, жертвуючи власними інтересами і прагненнями [3; 5; 7].

Після аналізу низки літературних джерел [1; 2; 3; 4; 5; 6] вважаємо за потрібне означити актуальне питання об'єктивних чинників стресостійкості, до яких ми відносимо такі, як: ступінь інформованості про конкретне психофізичне порушення; оцінка стресової ситуації (критична, напружена, безвихідь, та, яку можна вирішити; порівняння з гіршими випадками); загальний травматичний досвід батьків у складних ситуацій; наявність соціальної підтримки серед родичів, друзів; соціальна ізоляція батьків і дитини; особливості міжособистісної взаємодії й комунікації (дитячо-батьківські стосунки, в тому числі між хворою дитиною та здоровими братами й сестрами); доступ до системи освітньо-реабілітаційних послуг для дитини та консультативної психологічної та соціальної допомоги для батьків.

Останній чинник передбачає наявність функціонуючих спеціальних закладів освіти для дітей з психофізичними порушеннями, кількість яких, за спостереженнями, постійно збільшується. Для вирішення даного проблемного питання останніми роками важливою стала діяльність інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), основне завдання яких полягає в забезпеченні прав дітей з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної, загальної середньої, професійної, професійно-технічної освіти шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.

На прикладі інклюзивно-ресурсного центру Горішньоплавнівської міської ради можемо стверджувати про вагомість роботи подібних закладів, адже лише за три роки, за запитами батьків, командою спеціалістів проведено обстеження вже більше трьохсот дітей віком від 2-х до 18 років. Зазначимо, що зараз ця гранична норма прибранна і звертатися за допомогою батьки можуть і раніше.

У нашому ІРЦ працює логопед, практичний психолог, вчитель-дефектолог, вчитель-реабілітолог, які й проводять обстеження, після чого батьки отримують висновок про наявність чи відсутність освітніх труднощів у дитини: навчальних, інтелектуальних, фізичних, функціональних, соціо-адаптаційних (відповідно до міжнародних рівнів визначення особливих освітніх потреб, зафіксованих у постанові № 957 для закладів загальної середньої освіти і № 769 для закладів дошкільної освіти від 1 січня 2022 року). Після обстеження, окрім фахового висновку про стан розвитку дитини, визначається рівень підтримки – обсяг тимчасової чи постійної допомоги, якої дитина потребує індивідуально, та надаються рекомендації батькам щодо необхідності (чи ні) спеціальної організації навчання. Наприклад, створення індивідуальної програми розвитку, використання додаткових засобів навчання, новітнього методичного інструментарію, модифікацію програми навчання для дитини, допомогу вчителя-асистента або вихователя дитини тощо. Зазначене входить у систему інклюзивної освіти, що впроваджена у більшості закладів міста Горішні плавні, і до якої залучено на даний момент 52 дитини – це 40 дітей у закладах загальної середньої освіти і 11 дітей в дошкільних закладах освіти. Більшість освітніх послуг у місті діти отримують в садочку компенсуючого

типу «Казка», а в загальноосвітній школі № 6 сформовано спеціальні класи для дітей з ООП.

Науково-теоретичні розвідки показали, що чинники розвитку стресостійкості батьків дітей з психофізичними порушеннями ще недостатньо вивчені, однак нам вдалося узагальнено представити досвід діяльності інклюзивно-ресурсного центру, тим самим обґрунтувавши його приналежність до об'єктивних чинників особистісної стресостійкості батьків дітей з психофізичними порушеннями, адже фахова допомога сприяє формуванню впевненості сім'ї у перспективному майбутньому своєї дитини, стимулює її членів брати активну участь у даному процесі, активізує думки і спрямовує дії батьків у правильне корекційно-розвиваюче русло, забезпечує підтримку психологічного здоров'я в період переживання складних життєвих ситуацій, пов'язаних з хворобою дитини, підтримує батьків в різних аспектах соціалізації.

### Література:

1. Голубева М.С. Совладающее поведение родителей, воспитывающих детей с тяжелыми сенсорными нарушениями: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13. Кострома, 2006. 22 с.
2. Гостунская Я. И., Е. А. Шеховцова. Особенности совладающего поведения родителей, воспитывающих детей с нарушением интеллекта. *Мир науки, культуры, образования: междунар. науч. журн.* 2004. 2018 г. № 5. С.376-377.
3. Корольчук В. М. Психологія стресостійкості особистості: автореферат дис. ... д-ра психол. наук. Київ, 2009. 39 с.
4. Кукуруза Г. В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. Харків: Точка, 2013. 244 с.
5. Куваева И. О., Завьялова М. А. Жизнестойкость и совладающее поведение у матерей, воспитывающих детей с ограниченными возможностями здоровья. *Известия Уральского федерального университета. Сер. 1, Проблемы образования, науки и культуры.* 2017. Т. 23, № 4 (168). С. 105-111. URL: <http://hdl.handle.net/10995/54425>
6. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н. В. Заверико, Т. Г. Соловійова. Запоріжжя: ПП «Тандем», 2008. 53 с.
7. Хмизова О. В., Н. В. Остапенко. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково-методичний журнал.* 2011. № 3/4. С. 203-211.